

פנינים משיחותיו ותשובותיו של מורינו הגאון הגדול רבי בן ציון הכהן קוק שליט"א
ראש בית הוראה הכללי ירושלים, רב דק"ק אבי עזרי מרכז פתח תקוה

גיליון 160, ויקהל-פקודי חזק - החודש תשפ"א

שו"ת הלכה למעשה

משולחן ראש בית ההוראה
במשנת מרן רבינו הגר"ש אלישיב זצוק"ל

שינוי מנהג - קטניות ושרויה

שאלה נמנעה מאכילת קטניות/ שרויה בפסח כמנהג בית אביה, ועתה נישאת לבעל שאינו נוהג בכך, האם יכולה לאחר נישואיה לאכול כמנהג בעלה, וכן האם הבעל יכול לעקור למנהג אשתו באכילת שרויה.

תשובה א. אכילת קטניות - ממשיכה באיסור כמנהג בית אביה למרות שבעלה אוכל, שאמנם מקבלת את 'מנהג' בעלה, אך לא מה שנהגו בו 'איסור מדינא' (אדמת קודש השמטות א"ח ב, ב). אך במנהג כגון המתנה שש שעות בין אכילת בשר לחלב, דמדינא האיסור רק באותה שעה (רמ"א יורה דעה פט, ג) וכל שמעבר לכך מנהג הוא, בזה עוקרת למנהג בעלה. וכ"ש שאין להקל בזה כשנושא אישה שבבית אביה אוכלים קטניות, וקשה לו להתארח שם בפסח מחמת כן, או שמתארח במקום שכל מאכלם בקטניות. ב. אכילת שרויה וכן אלו הנמנעים בפסח מאכילת קמח תפוחי אדמה - זהו רק 'מנהג' ויש מקום להקל, וכשינישאת למי שמקל בזה פוקע ממנה מנהג זה ומותרת באכילתם.

ג. נושא אישה שבבית הוריה אוכלים שרויה או קמח תפוחי א"א - יכול להישאל על כך בהתרת נדרים, בתואנה שמיצר על כך שלא אמר מתחילה שמקבל על עצמו חומרא זו בלי נדר, כמבואר ברמ"א (יורה דעה רכח, ז) "לאחר שאומר שמתחרט מעיקרא, אומרים לו אילו ידעת שתתחרט כלום נדרת, והוא אומר לא ומתירים לו" (ציוני הלכה - נישואין קנה).

שבע ברכות לשני חתנים

שאלה עם פתיחת האולמות, מתקיימות חתונות רבות. כשעורך הסב שמחת שבע ברכות משותפת לשני חתנים יחד, האם צריכים לברך פעם אחת בלבד שבע ברכות עם תום הסעודה, או שיש לברך לכל חתן בנפרד.

תשובה יברכו את השבע ברכות פעם אחת לשני החתנים יחד, ואין בזה משום "אין עושין מצוות חבילות חבילות" (סוטה ח, א) כיון שהוא חיוב משתתפי הסעודה ולא חיוב כל חתן בפני עצמו.

חתונת אה בתוך שלושים

שאלה עקב פטירת האב נדחתה חתונת בתו לאחר השבעה, האם מותר לאמה ולאחיה להשתתף בחתונה.

תשובה מסתבר שהאב היה מוחל על כבודו למען שמחת בתו ביום שמחת לבה, והיעדרם אף יפגום בשמחת החתן והכלה, לכן יש להתירם להשתתף

פרשת החודש: מדוע מזלזלים בראש חודש?

החודש הזה לכם ראש חדשים (שמות יב, ב)
בפרשת החודש הנקראת בשב"ק זו ערב ראש חודש ניסן, אנו למדים על מצות ראש חודש. יש לדעת כי בשנים קדמוניות כל ראש חודש היה נחגג ברוב פאר בסעודת זבח משפחה גדולה כבשאר המועדות. יש לתת את הדעת על החשיבות הגדולה שהתורה נותנת לכל ההתחלות, ולראש חודש בפרט, ולתמוה על כך שבימינו כמעט ואין מורגש המועד המיוחד הטמון בכל ראש חודש. וכבר הקשה הסבא מקלם (חכמה ומוסר א, קל"ה): "אני תמה מדוע מזלזלים כל כך במועד המכובד הזה, אשר זכינו בו בכל חודש וחודש. והתורה מכבדת היום מאד, מלבד הקרבנות הבאים בקרבנות החג, הלא 'ראש' יקרא בתורה. אתמהא! וכדאי לכבד היום הזה שזכינו לו, שהקב"ה מכבדו והוא יום כפרה ותשובה מיד שונא".

החשיבות הגדולה לראש חודש נראית בתורה הן מהקרבנות שאינם דומים לקרבנות השבתות אלא לקרבנות החגים בכך שיש בהם פרים ואף שבעה כבשים כמו ברגלים.

ואף ניכרת חשיבותו ממה שנקרא בשם 'ראש', שהרי עם ישראל מייחס חשיבות מיוחדת להתחלות, כיון שהכל נמשך אחר הראש, כראש השנה שהוא יום מיוחד ועמוס בתפילות, ואף בראש חודש מוסיפים הלל ותפילה מיוחדת. בהתבוננות בתפילת המוסף של ראש חודש, ניתן ללמוד כמה יסודות: "זמן כפרה לכל תולדותם" - ביאר המשנה ברורה (ת"י, ד) מהרמ"ק והבית יוסף, שהוא זמן כפרה לכל תולדות הימים, ולכל מה שעשינו במשך ימי החודש. לכן יש המתענים בערב ראש חודש כיום כיפור קטן משום שכאמור הוא כעין יום כיפור שעיצומו של יום מכפר, כך בראש חודש עיצומו של יום מכפר על כל מעשי החודש שעבר. "ותשובת נפשם מיד שונא" - יום מיוחד הוא להיוושע מהשונא הגדול, היצר הרע האורב לפתחנו להכשילנו תמיד, וכן מההרגלים הרעים וממעשים שאינם ראויים. עלינו לנצל את המועד הנעלה של ראש חודש בהתחלה מרוממת שתגרוור בעקבותיה ימים גדולים כפי שהובטחנו "בניסן נגאלו ובניסן עתידין להיגאל".

כעס חמור ממלאכת הבערה בשבת

ליציאת מצרים. ואילו הכעס הוא ההיפך לכל זה.
כי הכועס הרי הוא מאמין שפלוני הוא המזיק לו והוא הפוגע בו וכל זה הוא חסרון בהכרה שהכל מידי הקב"ה, שהרי אם הכל מידי השי"ת, פלוני לא יכול לעשות כלום, ולא הוא עשה את מה שנעשה. יסוד השבת להשריש האמונה שהוא הבורא והוא המנהיג, ואילו הכעס הוא סתירה לכל עצם מהות השבת. ומעתה חמור יותר כעס בשבת מלעשות מלאכת הבערה, שהיא רק "מלאכה" האסורה בשבת, אבל הכעס הוא היפך יסוד השבת. ודווקא מפני כן, היצר הרע עמל ללא הפסקה להכשיל את האדם בכעס, בפרט בשבת קודש, וכבר בערב שבת בזמן ההכנות. הכעס גורם להפסדים הגדולים בעולם, הן בגשמיים ובוודאי ברוחניים. הוא מונע צלילות הדעת בלימוד התורה ופוגע גם בעבודת

"לא תבערו אש בכל משבתכם ביום השבת" (שמות לה, ג)
בוזה"ק ביאר שהכועס כמעטיר אש של גיהנום ר"ל. ובספר 'שני לוחות הברית' (השל"ה הקדוש): "יום השבת צריך להיות כולו בחן ובחסד ובשלום ובאהבה רבה, כי בו שובתים אפילו רשעים שבגיהנום. ועל כן עבירה כפולה היא מי שמראה כעס בשבת. וכבר נתנו סימנים "לא תבערו אש בכל מושבותיכם ביום השבת" - והוא אש המחלוקת וחימום הכעס. ויהיה נזהר בזה בזהירות גדול מחצות ערב שבת ואילך". וקשה, מה עניין כעס אצל "יום השבת" דווקא? הרי הכעס אסור לעולם, בין בשבת ובין בחול? יש לבאר כי מידת הכעס היא ההיפך המוחלט משבת קודש! כי השבת יסודה להאמין שהקב"ה הוא לבדו עשה, עושה ויעשה לכל המעשים "כי ששת ימים עשה ה' את השמים ואת הארץ וביום השביעי שבת וינפש" ו"זכר

שו"ת הלכה למעשה

<<<

בחתונה ובשמחות השבע ברכות. אמנם לא ישתתפו כאורחים אלא כמשמשים, ולא דווקא כמלצרים אלא אף אם יהיו אחראים לדאוג שלכל אחד מהאורחים יש מקום לשבת וכדו', די בזה. ואף לדודים מותר להשתתף בחתונת נכד הנפטר, שמסתמא היה מוחל הנפטר כדי שלא תיפגם שמחת הנישואין בהיעדרם (מין וצלה"ה).
אכן מוטב שלא יאכלו באולם סעודה, אלא בחדר צדדי, אך אם ניכר הדבר ומצער את החתן והכלה כגון שהאח הגדול יושב ליד החתן בשולחן הכבוד במקום האב וניכר שנמנע מלאכול, יכול אף לאכול. ומותרים לרקוד ולשמה, אך ימנעו בריקוד באופן שלא יצערם.

ביאור הדברים נפסק בש"ך (יורה דעה שד"מ, ט) שמועילה מחילת ההורים לפטור את בניהם מאבלות י"ב חודש שעיכורה בכבוד אב ואם ולא מעיקר דיני אבלות, שהרי לשאר קרובים לא מתאבלים לאחר שלושים. והלא אב שמחל על כבודו, כבודו מחול (רמ"ט). ואף שלרמ"א מחילה זו מועילה רק באבלות י"ב חודש ולא בשלושים, אך הרעק"א נשאר בצריך עיון והפתחי תשובה נקט להקל כהשבות יעקב, וזאת ועוד שאבלות שלושים מדרבנן, לכן בעת הצורך יש להקל אף בתוך השלושים.
ולמרות שלא פוסקים כהמהרש"ם (ס"ב) שהתיר להשתתף בכל שמחת נישואין בי"ב חודש שיהיה ניכר חסרון השתתפות האבל בכדי שלא תיפגם שמחת חתן וכלה, אך בצירוף כמחילת הנפטר מותר.

ואף אם לא מחל בחיי חיותו בפה מלא על כך, אם ברור הדבר שרצון הנפטר היה למחול על חומרו אבלותו בכדי שישמחו את החתן וכלה, אומרים 'אנן סהדי' שמחל ומשתתפים בחתונה. וסבר הדברי שאול (יוסף דעת שצא, ב) "כיון שאינו רק לשם כבוד... אנן סהדי שאביו ואמו מוחלים לו בשביל המצוה, ואדרבה זהו כבודם שעושה מצוה רבה" (עין עוד בצינוני הלכה - אבלות תקד).

<<<

התפילה, כפי שמביא בארחות צדיקים (שער הכעס) "הכעס מביטל כוונת לב האדם בתפילה". וזהו שאמרו חז"ל "כל הכועס כאילו עובד עבודה זרה". הכועס אמנם מאמין שהקב"ה שולט על הכל, אבל חושב שפלוגי הוא שהרע לו, הוא שציערו, כלומר הוא לא מאמין ש'אין עוד מלבדו'. וזו ממש דרך העובד עבודה זרה ר"ל.

ההתנהגות הראויה בשבת

הנהגה מיוחדת בשבת בין ישראל לקב"ה, כחתן וכלה בחדר ייחוד, כך אף נראה מנוסחאות תפילות השבת, שבביל שבת קודש אומרים "אתה קדשת" שהוא לשון 'קידושין' בין ישראל לקב"ה, ועם ריבוי קדושת השבת בשחרית, כבר ניכרת השמחה בין החתן והכלה ואומרים "ישמח משה". ולאחר התעצמות קדושת השבת, אומרים בתפילת מנחה "אתה אחד... ומי כעמך ישראל גוי אחד", וזהו הייחוד ממש של ישראל וקודשא בריך הוא. ומעתה שומה עלינו לבחון את דרכינו והנהגותינו בשבת קודש בבחינה כפולה ומדוקדקת. שהרי כפי שברור לכל בן דעת שאם זר הכניס ראשו ביניהם חייב מיתה, כל שכן שאם המטרוניתא עצמה תיסב ראשה מהחתן ותשוחח עם איש זר מבחוק, אין לך ביזיון גדול מזה, וכמה שזה סותר את מצב

הייחוד הנורא של שבת קודש. ולעתים קורה שאדם מוצא את עצמו בפרט בשבת עם זמן פנוי, ומשום מה לא מנצל את הרגעים היקרים מאד מאד לתורה ולעבודת ה'. וכיון שקשה לאדם לשבת בטל באפס מעשה, אומר לנפשו: 'הרי בין כך אינני לומד כעת, ומה רע לקרוא איזה מאמר או סיפור שאין בהם סרך דברים אסורים'. אך באמת מלבד איסור ביטול תורה שיש כאן, יש בזה הרס של מצב הייחוד שיש בשבת מכוח קדושת היום.

אך גם אם יושב בטל, למרות ש"כישן דמי" אך חושב לעצמו 'איני קורא בדבר זה, מפני שעכשיו שבת, איני משתתף בשיחה בטילה זו מפני שעכשיו שבת', או אז הדבקות הנוראה של שבת חלה גם עליו ממילא, מחמת עיצומו של יום, ומחמת קיומו את מצות זכור את יום השבת לקדשו.

אמנם חלילה לדבוק בקיצוניות השניה, שלא תעלה על ליבך המחשבה להתעלם חלילה מוסובבך ולעבור על 'בין אדם לחברו', שהרי בשבת-קודש הנך מוקף בבני משפחה שמטרוה ועמלו לכבוד עונג השבת, חובה לומר להם מילה טובה, "לאשת החיל" ושאר בני המשפחה והקרובים והאורחים, משום שכיון שכל זה הוא רצון הבורא יתברך, ממילא זהו חלק מהייחוד עצמו. אך יש להיזהר מלהיסחף ולהיגרר לשיחות שעלולות לפגום ברוממות שגב קדושת השבת.

לקבלת טופס מכירת חמץ תשפ"א

ניתן לשלוח דוא"ל

ל-beithorah@gmail.com

מוקד ההלכה שע"י בית ההוראה

0722-133-466

Beithorah.co.il

beithorah@gmail.com

הנצחה בגיליון באמצעות

בקופת בית הוראה הכללי ירושלים שע"י מכון ציוני הלכה

הירשמו לקבלת הגיליון השבועי בדוא"ל הנ"ל

מילא טבא וגדליה

שלוחה בואת לידינו יקר יקרים

מסור בלב ונפש להרבצת התורה והוראת ההלכה

הגאון המובהק רבי יעקב אהרן סקוצילס שליט"א

מחשובי המו"צים בבית הוראה הכללי ירושלים

ראש בית המדרש הכללי להוראה ירושלים

בעל מחבר הספרים החשובים 'אהל יעקב'

ולכל המשפחה הנכבדה

לרגל היכנס הבן יקר שמחה יהודה נ"י בנועם עול מצוות

יהא רעווא קמיה שמיא שיעדד חתן המצוות בדרכי אבותיו ללמוד וללמד ויזכו לרוות מכל יוצ"ח רב נחת דקדושה לשם ולתפארת

כעתירת המברכים

מורינו הרב שליט"א הרבנים ההנהלה